عکس: ایسنا

کارشناس مالیاتی در گفت و گو با «ایران اقتصادی» مطرح کرد

دولت سیزدهم پیشگام در کشف فراریان مالیاتی

گفت‌وگو

زینب صفری
خبرنگار

پرداخت مالیات یکی از مهم‌ترین روش‌های تأمین اعتبار برای اجرای انواع پروژه‌های مربوط به عمران و آبادانی شهرها و روستاها، اجرای نظام سلامت و درمان، پیشبرد برنامه‌های فرهنگی، آموزشی و پژوهشی و تأمین امنیت شهروندان است. همچنین پرداخت مالیات یکی از راه‌های مهار تورم و باز توزیع ثروت و کاهش اختلاف طبقاتی در جامعه است که به برقراری عدالت اجتماعی منجر می‌شود. در غالب کشورهای دنیا مالیات توسط دولت و با توجه به میزان درآمد هر فرد از آنها اخذ می‌شود و در جهت رونق بخشی به اقتصاد و تأمین رفاه و معیشت شهروندان به مصرف می‌رسد. اما در این میان همیشه افرادی هستند که با تخطی از قانون و نادیده گرفتن حقوق اجتماعی دیگر افراد به اشکال مختلف همچون کتمان درآمد واقعی خود اقدام به فرار از پرداخت مالیات می‌کنند، به همین دلیل خبرنگار ایران اقتصادی در گفت‌وگو با علی ملک‌زاده، کارشناس مسائل اقتصادی به بررسی فرار مالیاتی در کشور و نقش دولت سیزدهم در کشف فراریان مالیاتی پرداخته است.

• در ابتدا درباره اشکال مختلف فرار مالیاتی که سهم زیادی در اقتصاد کشورمان نیز دارد، بفرمایید؟

فرار مالیاتی به روش‌های مختلف صورت می‌گیرد اما در همه این روش‌ها فرد تلاش می‌کند یا مالیات خود را به طور کامل پرداخت نکند و یا تنها بخشی از آن را پرداخت کند. استفاده از کارت بازرگانی دیگر افراد و یا استفاده از حساب‌های اجاره‌ای و تأسیس شرکت‌های کاغذی و انجام معاملات صوری همگی جرم محسوب شده و از مصادیق فرار مالیاتی هستند. فرار مالیاتی پدیده‌ای است که تقریباً غالب کشورهای جهان کم و بیش با آن درگیرند اما برخی کشورها توانسته‌اند با وضع قوانین و پیش‌بینی مجازات‌های سنگین تا حد زیادی آن را کنترل کنند.

در کشور ما نیز فرار مالیاتی از سابقه دور و دراز برخوردار است و دولت‌ها تلاش کرده‌اند با به‌کارگیری روش‌های مختلف آن را تا حد ممکن مهار کنند. اما آمار و ارقام حکایت از این واقعیت است که دولت سیزدهم به لحاظ انجام اقدامات برای برخورد قاطع با این پدیده مذموم در مقایسه با دولت‌های قبل کارنامه قابل قبولی ارائه داده که اگر بگوییم آن را مبدل به یکی از موفق‌ترین دولت‌ها در امر خطیر مقابله با فراریان مالیاتی کرده است سخنی به گزاف نگفته‌ایم.

• سازمان امور مالیاتی در دولت سیزدهم یکی از اصلی‌ترین برنامه‌های خود برای کاهش وابستگی بودجه به نفت را جلوگیری و کشف فراریان مالیاتی عنوان کرد، چقدر در این زمینه موفق بوده است؟

سازمان امور مالیاتی کشور به عنوان متولی اصلی مقابله با فرارهای مالیاتی در کشور مبادرت به اجرای برخی اقدامات ساختاری در دولت سیزدهم جهت مبارزه با این پدیده مذموم کرده که تشکیل مرکز بازرسی، مبارزه با فرار مالیاتی و پولشویی و واحدهای اجرایی تابعه در تمامی ادارات کل امور مالیاتی، ابلاغ دستورالعمل تشویق گزارش‌دهندگان فرار مالیاتی، طراحی سازوکار شناسایی ذینفعان واقعی کارت‌های بازرگانی اجاره‌ای از طریق بررسی اسناد بایگانی شده در گمرک و بنادر کشور، بررسی نحوه فعالیت صندوق‌های قرض‌الحسنه در سطح کشور و شناسایی فرار مالیاتی ناشی از استفاده، از حساب‌های صندوق‌های قرض‌الحسنه، ایجاد ابزار راستی‌آزمایی مؤدیان فاقد اعتبار مالیاتی و ارتقای سامانه‌های گزارشات بازرسی، اطلاعات تراکنش‌های بانکی و دریافت گزارشات مردمی از جمله این اقدامات محسوب می‌شوند.

• به صورت جزئی‌تر می‌توانید این اقدامات را تشریح کنید؟

این اقدامات نتایج قابل توجهی را هم رقم زده است. اجرای یک هزار و ۲۳۷ مورد بازرسی مالیاتی موضوع ماده (۱۸۱) قانون مالیات‌های مستقیم، رسیدگی و صدور بیش از ۲۰ هزار فقره برگ تشخیص مالیاتی به مبلغ نزدیک به ۲۵۰ هزار میلیارد ریال و صدور بیش از ۹ هزار فقره برگ قطعی به مبلغ نزدیک به ۸۷ هزارمیلیارد ریال در اجرای بازرسی مالیاتی موضوع ماده (۱۸۱) قانون مالیات‌های مستقیم، صدور بیش از ۲۶ هزار برگ تشخیص مالیاتی به مبلغ نزدیک به ۲۵۰ هزار میلیارد ریال و صدور نزدیک به هشت هزار برگ قطعی به مبلغ بیش از ۳۶ هزار میلیارد ریال در راستای رسیدگی به تراکنش‌های مشکوک بانکی، درج بیش از دو هزار شرکت در فهرست مؤدیان فاقد اعتبار و شناسایی ۸۷۱ شرکت مشکوک در مرحله راستی‌آزمایی، دریافت بیش از ۴۵ هزار فقره گزارش مردمی از سامانه جامع گزارش‌های مردمی و وصول نزدیک به ۱۴۰ هزار میلیارد ریال اصل و جریمه مالیات از محل شناسایی کتمان درآمد و فعالیت از دستاوردهای نظام مالیاتی کشور در عرصه مقابله با فرار مالیاتی در دولت سیزدهم بوده است.

> میزان شکاف مالیاتی به معنایی اعم از فرار مالیاتی، اجتناب مالیاتی، معوقات مالیاتی و... در واقع میزان «درآمد مالیاتی از دست رفته» در کشور طی یک برآورد حداقلی که انجام شده در سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۳۲ هزار میلیارد تومان بوده است

• طی این مدت آمار دقیقی در خصوص افزایش مؤدیان مالیاتی وجود دارد؟ درباره کشف فراریان مالیاتی نیز در سراسر کشور توضیح دهید؟

در سال گذشته حدود ۲ میلیون و ۷۰۰ هزار مؤدی جدید توسط سازمان امور مالیاتی کشور شناسایی و هم‌زمان صدها پرونده فرار مالیاتی در استان‌های سراسر کشور با مبالغ قابل توجه کشف شد که تکمیل پرونده شناسایی ۱۱۳ هزار میلیارد ریال فروش فاکتور توسط یک شخص در استان همدان، کشف کتمان فروش ۱۸۰۰۰ میلیارد ریالی برای ۷ طلا فروش در استان آذربایجان‌غربی، کشف ۱۳ هزار میلیارد ریال کتمان درآمد ۵۷۳ مجری ذی‌صلاح ساختمان در استان خوزستان در سال‌های ۱۳۹۸ لغایت ۱۴۰۲ و مطالبه سه هزار میلیارد ریال مالیات و عوارض از آنها، شناسایی اشخاص فعال در زمینه واردات و توزیع گوشت قرمز در سطح کشور و کشف کتمان درآمد به میزان ۱۱ هزار میلیارد ریال در استان همدان، کشف فرار مالیاتی ۱۰ هزار و ۵۰۰ میلیارد ریالی شرکت‌های زیرمجموعه نمایندگی یکی از برندهای معروف کالای خانگی با سوءاستفاده از ۸ فقره کارت بازرگانی صوری و اجاره‌ای در استان خوزستان، صدور برگ تشخیص ۱۰ هزار و ۴۲۶ میلیارد ریالی برای یک شرکت فولادی و شناسایی ۳۵ هزار میلیارد ریال فروش اشخاص ثالث به این شرکت در استان آذربایجان شرقی، رسیدگی به مالیات فعالان حوزه معاملات آهن قراضه و شرکت‌های فعال در زنجیره خرید و فروش و شناسایی ذینفعان واقعی با تشخیص و مطالبه مبلغی بالغ بر هشت هزار و ۲۰۰ میلیارد ریال مالیات در منابع عملکرد و ارزش افزوده در استان آذربایجان‌غربی، کشف کتمان فروش هفت هزار و ۶۰۰ میلیارد ریالی مربوط به عملکرد سال‌های ۱۳۹۷ لغایت ۱۴۰۱ یک دلال مواد اولیه پتروشیمی در اداره کل امور مالیاتی استان فارس، شناسایی کتمان درآمد ۶۲۰۰ میلیارد ریالی ۵۸ پزشک، در سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ از هشت کلینیک زیبایی در استان مازندران و سرانجام صدور برگ قطعی برای فعالان خرید و فروش رمز ارز به مبلغ پنج هزار و ۵۰۰ میلیارد ریال در استان آذربایجان غربی مهم‌ترین ابرپرونده‌ها درخصوص کشف فرار مالیاتی و مطالبه آن را در سراسر کشور تشکیل می‌دهند.

• میزان درآمدهای مالیاتی مصوب در بودجه سالانه کشور در حال حاضر چقدر است؟

حدود ۵۲۶ هزارمیلیارد تومان درآمد مالیاتی برای سال پیش‌رو بر عهده سازمان مالیاتی گذاشته شده است که نسبت به سال گذشته افزایش بیش از۶۰ درصدی را نشان می‌دهد. این درحالی است که درصد تحقق درآمدهای مالیاتی در سال گذشته حدود ۱۱۲ درصد بوده است.

چند دلیل وجود دارد که امکان‌پذیری تحقق درآمدهای مالیاتی مصوب را پشتیبانی می‌کند. دلیل اول وجود تورم بالا در کشور است. با وجود این‌که تورم باعث کاهش تقاضا و احتمالاً کاهش درآمد فعالان اقتصادی می‌شود اما از سویی موجب تورم نسبی درآمدهای مشمول مالیات نیز می‌شود و بخشی از افزایش درآمدهای مالیاتی از این ناحیه تأمین می‌شود.

دلیل دیگر برای افزایش درآمدهای مالیاتی، کاهش فرار مالیاتی از طریق شناخت مؤدیان جدید و گام‌های اجرایی راه‌اندازی سامانه مؤدیان است. طبق گفته رئیس سازمان مالیاتی صرفاً با ساماندهی کارتخوان‌های بانکی بیش از ۲.۵ میلیون مؤدی جدید شناسایی شده است. ضمن این‌که با تفکیک حساب‌های شخصی و تجاری، بسیاری از روش‌های جایگزین استفاده از کارتخوان پوشش داده شده و شکاف مالیاتی به میزان بسیار زیادی کاهش می‌یابد.

میزان شکاف مالیاتی به معنایی اعم از فرار مالیاتی، اجتناب مالیاتی، معوقات مالیاتی و ... در واقع میزان «درآمد مالیاتی از دست رفته» در کشور طی یک برآورد حداقلی که انجام شده در سال ۱۳۹۹ بیش از ۱۳۲ هزار میلیارد تومان بوده است.

• سهم مشاغل و گروه‌های مختلف از میزان فرار مالیاتی در کشور چقدر است؟

بنا برمطالعات انجام شده در سال‌های اخیر بخش مشاغل بیشترین میزان سهم شکاف مالیاتی در کشور را دارند. مشاغل بخش بزرگی از جامعه اقتصادی کشوراعم از همه اصناف و پزشکان و وکلا و ... را تشکیل می‌دهند. نکته جالب‌تر اینجاست که این بخش به طور میانگین تنها سهم ۴ درصدی از تأمین درآمدهای مالیاتی را برعهده دارد در حالی که سهم بیش از ۲۰ درصدی از تشکیل تولید ناخالص داخلی کشور را داراست. پیش از هر اقدامی برای مقابله با فرار مالیاتی، باید درک روشنی از میزان کل درآمد مالیاتی از دست رفته داشته باشیم تا بتوانیم عملکرد سازمان مالیاتی را در میزان کاهش فرار مالیاتی و تأثیر سیاست‌هایش در مقابله با فرار مالیاتی بسنجیم. باید یک سنجه کلی و غایتی تعریف شده باشد که بتوان از مسیرآن میزان موفقیت سازمان مالیاتی در کاهش فرار را سنجید.

این سیاست، اقدامات سازمان مالیاتی را قابل ارزیابی و مؤثر خواهد کرد و میزان سهم و اثرعلل مختلف در نپرداختن مالیات را معین و اندازه‌پذیر خواهد کرد.

• مهم‌ترین راهکار مقابله با فرار مالیاتی چیست؟

بعد از این‌که میزان شکاف مالیاتی به نحو دقیق مشخص شد، باید با تحلیل شکاف مالیاتی علل از دست رفتن درآمدهای مالیاتی را کشف کرد. قوانین و مقررات نامناسب، ضعف زیرساخت‌های اطلاعاتی، مشکلات اجرایی و فرایندی مالیات‌ستانی، ضعف فرهنگ مالیاتی و ... از سلسله علل مرسوم فرار مالیاتی هستند. اما مهم‌ترین و اولویت دارترین اقدام، ارتقای زیرساخت‌های اطلاعاتی است.

طرح جامع مالیاتی و سامانه مؤدیان دو زیرساخت جدی اطلاعاتی برای نظام مالیاتی است. متأسفانه طرح جامع به سرانجام و نتیجه قابل قبولی نرسیده است و سامانه مؤدیان نیز تا رسیدن به بلوغ نهایی خود مسیر طولانی در پیش دارد. لذا باید تا زمان استقرار کامل سامانه مؤدیان و همچنین پوشش خلاهای اطلاعاتی این سامانه، از سایر زیرساخت‌های اطلاعاتی مرسوم در دنیا نظیر استفاده از اطلاعات اشخاص ثالث مالیاتی استفاده کرد.

برش

در پایان اگر نکته‌ای هست که بیان نشده است، بفرمایید؟

در شرایطی که کارکنان بخش دولتی و خصوصی به عنوان بخش شفاف اقتصاد، قبل از دریافت حقوق ماهانه، مالیات خود را به طور ثابت و مداوم پرداخت می‌کنند، برخی با دور زدن قوانین مالیاتی و با کتمان درآمد واقعی خود و استفاده از ترفندهای متفاوت، راه فرار از پرداخت مالیات را برای خود باز گذاشته بودند اما نظام مالیاتی در دولت سیزدهم توانست با اتخاذ تدابیر و سیاست‌های راهبردی و اصولی و انجام اقدامات سازنده و اصلاح برخی سازکارها و رویکردها همچون تمرکز بر دانه‌درشت‌ها در حوزه مبارزه با فرارمالیاتی، تغییرات و تحولات مهمی را رقم زده و زمینه انسداد مسیر فرار مالیاتی را تا حدی فراهم کند.

ویژه

اخذ مالیات عادلانه و افزایش ارائه خدمات به مردم با افزایش درآمد مالیاتی در دولت سیزدهم

نماینده مجلس شورای اسلامی گفت: دولت سیزدهم گام‌های بلند و مؤثری برای اصلاح نظام مالیاتی برداشت و نتیجه آن به صورت افزایش درآمدهای مالیاتی دولت مشخص شد؛ همچنین مصرف مالیات برای مردم در دستور کار قرار گرفت و به پشتوانه آن افزایش کیفیت ارائه خدمات بیمارستانی و درمانی نیز به مردم افزایش یافته است.

به گزارش ایرنا، ایران جزو کشورهایی است که وابستگی شدید به درآمدهای نفتی دارد تا جایی که برخی بر این عقیده‌اند که اگر در چاه‌های نفت را ببندیم، وضعیت بهتری به لحاظ اقتصادی خواهیم داشت. به‌زعم این دسته از کارشناسان، درآمدهای نفتی باعث شده مالیات برایمان جنبه تزئینی داشته باشد و توجهی به اخذ مالیات حقه از همگان در گذشته نداشته باشیم. دولت سیزدهم به ریاست شهید رئیسی تلاش کرد شرایط را عوض کند و از وابستگی صرف کشور به درآمدهای نفتی بکاهد. واقعیت این است که درآمدهای حاصل از فروش نفت نمی‌توانند منبع مطمئنی برای بودجه‌ریزی باشند، زیرا درآمدهای این حوزه تحت‌تأثیر عواملی همچون نوسانات قیمت و تحریم قرار می‌گیرد و ممکن است کم و زیاد شود. مسأله بعدی این است که منابع هیدروکربنی نفت و گاز جزو سرمایه‌های بین‌نسلی به شمار می‌روند و نباید از آنها برای امور جاری کشور بهره ببریم. به‌زعم کارشناسان، این درآمدها باید در امور زیربنایی، توسعه‌ای و عمرانی به کار بیفتند و از منابعی همچون درآمدهای مالیاتی برای اداره کشور استفاده کنیم.

محمد معتمدی‌زاده، نماینده سیرجان و بردسیر در مجلس دوازدهم شورای اسلامی در خصوص اقدامات دولت سیزدهم در راستای اصلاح نظام مالیاتی کشور که به افزایش درآمدها منجر شد و زمینه را برای افزایش ارائه خدمات به مردم به وجود آورد، اظهار کرد: دولت سیزدهم در حوزه مالیات‌ستانی اقدامات ارزنده‌ای انجام داد؛ اگرچه در این روند چالش‌هایی برای دولت وجود داشت، اما اقدامات در راستای دریافت مالیات حقه از همگان و افزایش درآمدهای مالیاتی دولت ادامه پیدا کرد.

وی ادامه داد: دولت سیزدهم به پشتوانه درآمدهای مالیاتی اقداماتی مانند رایگان شدن درمان کودکان زیر ۷ سال در مراکز آموزشی و پژوهشی دولتی را در دستور کار قرار داد. این نوع اقدامات در افزایش انگیزه خانوارها برای فرزندآوری اثرگذار است.

این سرمایه‌گذاری‌ها که از محل افزایش درآمدهای مالیاتی دولت تأمین مالی شده است، مثبت ارزیابی می‌شود. نماینده سیرجان و بردسیر در مجلس گفت: پروژه‌هایی مانند افتتاح بیمارستان فوق تخصصی کودکان بندرعباس در اواخر سال گذشته به دست رئیس جمهور شهید و افتتاح بزرگ‌ترین مرکز درمان ناباروری شرق کشور در مشهد در اردیبهشت‌ماه امسال با سیاست‌های کلان کشور مبنی بر جوانی جمعیت همخوانی دارد.

این سرمایه‌گذاری‌ها در حوزه بهداشت و درمان که به پشتوانه درآمدهای مالیاتی محقق شده‌اند، بسیار مفید هستند. معتمدی‌زاده بیان کرد: دریافت مالیات حقه از همگان می‌تواند اثر بالایی در بازتوزیع عادلانه ثروت در کشور و ایجاد عدالت اجتماعی داشته باشد. شغل‌های درآمدزای زیادی در کشور وجود دارند که صاحبانشان سودهای کلان می‌برند؛ تمرکز بر این مشاغل و دریافت مالیات حقه از آنها و به کار انداختن این درآمدها در بخش‌های زیربنایی مانند بهداشت و درمان، آموزش و... فواید زیادی برای کشور دارد و به ایجاد عدالت اجتماعی منجر می‌شود. وی تأکید کرد: حقوق و دستمزدبگیران که از سطح درآمدی بالایی برخوردار نیستند، به صورت مرتب هدف مالیات‌ستانی قرار می‌گیرند. مالیات قبل از واریز حقوق از درآمد این اقشار کسر می‌شود، در حالی که بسیاری از مشاغل پردرآمد مالیات حقه را نمی‌پردازند.

اصلاح این روند و تمرکز بر مؤدیان بزرگ و پردرآمد که در دولت سیزدهم در دستور کار قرار داشت، به لحاظ بازتوزیع ثروت در کشور و ایجاد عدالت مالیاتی بسیار مفید خواهد بود. این نماینده مجلس خاطرنشان کرد: هر چقدر با استفاده از سامانه‌های هوشمند و نوین به سمت مالیات‌ستانی حقه از پردرآمدها حرکت کنیم، می‌توانیم از اعمال فشار مالیاتی بر اقشار ضعیف کم کنیم، به نحوی که احتمالاً در آینده می‌توانیم معافیت مالیاتی بالاتری برای کم‌درآمدها قائل شویم.

معتمدی‌زاده ادامه داد: اختصاص بخشی از درآمدهای حاصل از مالیات بر ارزش افزوده به شهرداری‌ها نیز اقدام درستی بود که در دولت سیزدهم در دستور کار قرار گرفت. به این ترتیب بستر برای افزایش کیفیت ارائه خدمات به مردم مهیا شد و شاهد آبادانی بیشتر روستاها و شهرها بودیم.

وی گفت: دولت سیزدهم گام‌های بلند و مؤثری در زمینه اصلاح نظام مالیاتی کشور برداشت و نتیجه‌اش به صورت افزایش درآمدهای مالیاتی دولت مشخص شد. نیاز است این روند در دولت بعدی ادامه یابد و شاهد هوشمند و عادلانه‌سازی حداکثری نظام مالیاتی کشور باشیم؛ همچنین مصرف مالیات برای مردم در دولت سیزدهم در دستور کار قرار گرفت و به پشتوانه آن افزایش کیفیت ارائه خدمات بیمارستانی و درمانی نیز به مردم افزایش یافته است.

> مصرف مالیات برای مردم در دولت سیزدهم در دستور کار قرار گرفت و به پشتوانه آن افزایش کیفیت ارائه خدمات بیمارستانی و درمانی نیز به مردم افزایش یافته است